

אבות תקנום

תמצית סוגיות ה"דף היומי"

מתוך "דרך ישרה" מסכת בכורות

דפים ב - ט, פרשת אחרי מות תשע"ט

דרך ישרה תמצית הדף

פרק קמא – הלוקח עובר חמורו

דף ב

*חלק לגוי. *מכירת עובר. *בהמה לעובריה.

פטר חמור שיש לגוי חלק בו פטור מן הבכורה שנאמר בישראל, המקרים והצריכותא 1. הלוקח עובר חמורו של גוי. 2. ישראל המוכר לגוי אע"פ שאינו רשאי, וקמ"ל דאין לקנסו אף שמפקיעו מקדושה. 3. המשתתף עם הגוי לאפוקי מר"י שמחייב, ור"י יליף מהפסוק כל בכור דמשמע כל דהוא או לגרוע דא"צ רובא, ופסקינן כחכמים. 4. ישראל המקבל חמורה ששייכת לגוי והוא מגדלה ומתחלקים בוולדות, ונכתב אגב סיפא. 5. ישראל הנותן לגוי בקבלה, וקמ"ל דלא קנסינן אף שהגוף שייך לישראל. רבי יהודה מתיר למכור לגוי בהמה שבורה, ל"י קנסינן האם ר"י מתיר בעובר או שאוסר משום דלאו אורחיה, ול"יב אמרינן לימא שהמשנה האוסרת בעובר אינה כר"י שמתיר בשבורה. והשמועות 1. המוכר לגוי אע"פ שאינו רשאי ור"י אינו חולק, ודחי דהרי אף בשותפות ר"י פליג ולא נכתב. 2. לר"י ישראל הנותן בהמה לגוי בקבלה אע"פ שאינו רשאי קנסינן אותו עד עשרה בדמיו לפדותה מהגוי ויתן את דמיו לכהן, ודחינן דאיירי שנתן לגוי בהמה מעוברת וקנסינן על העובר מיגו דקנסינן על הבהמה. 3. למסקנא טעם ההיתר לר"י בשבורה הוא כיון שלא יכולה להתרפאות, ש"מ דעובר אסור כיון שיכול להתרפאות. בגמ' בעי האם במכר לגוי בהמה לעובריה קנסינן לפדותה, והצדדים דשבורה לא אתיא לאיחלופי משא"כ שלימה, ומאי דך שבורה פסקה מיניה. והשמועות 1. חכמים אמרו לר"י דשבורה מרביעין עליה ויולדת ש"מ דטעמא משום עוברים, ודחי דחכמים אמרו לדבריו דר"י, והשיב להם לכשתלד כיון דאינה מקבלת זכר. 2. במשנתנו הנותן בקבלה לא נאמר אע"פ שאינו רשאי, ודחי דה"ל לא נאמר בשותפות אף שאסור משום לא ישמע על פיד, אלא נכתב גבי מכירה דעיקר וה"ה לאינדך. 3. לר"י קנסינן מי שנותן לגוי בקבלה, ודחי דאיירי בעובר שכבר במעיה.

דף ג

*הקנס במוכר לגוי. *הקמ"ל בנדמה.

גובה הקנס במוכר לגוי ומ"ט 1. בבהמה גסה ל"י קנסינן עד עשרה בדמיה ול"יב עד מאה. 2. בעבד כנעני לריב"ל ל"י קנסינן עד מאה כיון שמפקיעו ממצוות ול"יב עד עשרה, והטעם להו"א שבפדייתו חוזר אליו ולמסקנא דהוי מילתא דלא שכיחא. 3. הנותן בקבלה עד עשרה, כיון דלא פסקה מיניה. החלק של הגוי בבהמה שפוטר מן הבכורה, פליגי האם מוס קל או דבר שעושהו נבילה או דבר שעושהו טריפה. והשמועות 1. המ"ד נבילה סובר שטריפה חיה, לכן לא סגי. 2. בעי למימר דלא פליגי וקאמר אזן בעובר ונבילה באמו, ודחי דלא שנה ופליגי בתרוייהו. 3. מקשינן דנפל קדוש בבכורה אפילו שאינו יכול לחיות, ודחי דלא מעורב בו חולין. 4. רב מרי הקנה אוזן לגוי משום חשש תקלה ואת הוולד אסר בגיזה ועבודה וגם נתנו לכהן ואפ"ה מתו מקנהו, והסיבה כיון שהפקיע מקדושת כהן או שעל ידו באו לידי תקלה דחשבו שעשה מילתא בעלמא. רבי יוחנן קאמר דסגי למכור לגוי מוס קל בכדי לפטור מהבכורה, ורחל שילדה מין עז פטורה מהבכורה. והשמועות 1. א"צ להשמיענו דשינוי הוי מוס, דכבר תניא פיו דומה לשל חזיר פטור מהבכורה, ודחי שנשתנה לדבר שאינו קדוש בבכורה. 2. עינו אחת גדולה כשל עגל פטור אף דהוי דבר שקדוש בבכורה, ודחי דפסול משום שרוע ולא משום שינוי. 3. שתי עינים גדולות או קטנות מהרגיל הוי מוס רק באדם דבעינן שוה בזרעו של אהרן אבל בבהמה אינו מוס, ש"מ דבאחת גדולה טעם הפסול משום שרוע, ודחי דטעמא משום שינוי, ובתרוייהו גדולות או קטנות אינו נחשב שינוי אלא זה מבריותא או כחישותא.

דף ד

*הפדיון במדבר. *קדשו בכורות במדבר.

כהנים ולויים פטורים מבכורה בק"ו מזה שבמדבר פטרו את ישראל, וקאי לאביי על בהמתם ולרבה על עצמם. והקושיות על הפדיון בדור המדבר 1. בן לוי שלא היה לו שה בשעת הפדיון במדבר, אליבא דאביי. 2. וכן לוי שהיה פחות מבן חודש, אליבא דכו"ע. 3. לוי שילדה, תרצינן כיון שבכור תלוי בפטר רחם. 4. אהרן שלא היה באותו מנין, ותירץ על כל הקושיות דקרא הלויים אתי להשוותם להדדי. 5. כהנים, נקראו לויים, ולדורות שנאמר והיו לי הלויים. 6. הא דפטרי החמורים של ישראל נפדו בשה של בן לוי ילפינן מבכור אדם שנפדה בכסף בין במדבר ובין לדורות וה"ל פטר חמור, להו"א מסברא ולמסקנא דהוקשו בפסוק. 7. שה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמורים מישראל, להו"א מזה שלא נמנו עודפים, ולמסקנא שנאמר בהמת הלויים תחת בהמתם, להכי בשה אחד פודה פעמים הרבה. 8. מנין הלויים כ"ב אלף ושלוש מאות, ופדו רק כ"ב אלף בכורים, כיון ששלוש מאות היו בכורים בעצמם ודיו שיפקיע קדושת עצמו.

ר"י ור"ל נחלקו לל"ק האם קדשו בכורות במדבר, ולל"ב לכו"ע קדשו ופליגי האם פסקו. והשמועות 1. ר"ל יליף דאינם קדושים שנאמר והיה כי יביאך והעברת, ור"י יליף לל"ק מקדש לי כל בכור ולל"ב שנאמר לי יהיו, וקרא והעברת אתי שבשביל מצוה זו יכנסו לארץ. 2. עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, לר"ל זה באותן שיצאו ממצרים דלא פקעה קדושתן. 3. ביום שהוקם המשכן קרבו בכורות, לר"ל באותן שיצאו ממצרים ורק באותו היום קרבו, ולר"י מאותו היום ואילך ולא מעיקרא וקמ"ל דחובות לא קרבי בבמה. 4. הבכורות קדשו בשלשה מקומות והם במצרים במדבר ובכניסתן לארץ, ודחי דבמדבר הוזהרו אך לא קדשו. 5. בשנה השנית נאמר פקוד כל בכור זכר מבן חודש ש"מ דקדשו במדבר, לכן נדחית הלישנא קמא ור"ל קסבר דקדשו ופסקו.

דף ה

*מנה קדש כפול. *שאלות ר"א. *דרשות הפס' בבכור.

במנה יש מאה דינרים שהם כ"ה סלעים, חצי סלע זהו מחצית השקל ולכן במנה יש חמישים מחציות ובכך שהיא ששים מנה יש שלשת אלפים, ולכן הקשה קונטרוקוס השר מדוע על מנין ששים ריבוא התקבל רק מאה מנה ולא מאתים, ותרצינן דמנה של קדש כפול היה. וההוכחה 1. היתרה של אלף ותשע"ה סלעים נמנו בנפרד ולא עשה ככר שלם מאלף וחמש מאות ש"מ דכפול היה, ודחי דלמא בכורות נמנה מנין גדול. 2. נחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל ולא נמנו לככר, ודחי כנ"ל. 3. למסקנא נאמר ביחזקאל שיש במנה ששים סלעים, ושמעינן מזה שמנה של קדש כפול, ומוסיפין על המדות ששית מלבר שהרי הגדילו מחמשים לששים.

שאלות רבי חנינא את ר"א 1. פודים דווקא פטרי חמורים, כיון שסייעו את ישראל בנשיאת ביזת מצרים. 2. לשון רפידים, שריפו ידם מד"ת. 3. המקום שיטים נקרא על שנתעסקו בדברי שטות, ומייתי לשון ותקראן דזהו בגופן או שנעשו בעלי קריין. מחלוקות רבנן וריה"ג בדרשות הפסוקים בבכור 1. ולד שאינו דומה לאמו פטור מן הבכורה, ילפינן לחכמים מקדושת דמים שנאמר פעמיים פטר חמור, ולריה"ג מקדושת הגוף שנאמר בכור שור כשב ועז. 2. איצטריך לכתוב אימורין בבכור שור שנתרבה בנסכים, כשב שנתרבה באליה, ועז שנתרבה בע"ז ביחיד. וא"א ללמוד חדא מתרת, דליכא שור בפסחים, כשב בע"ז, ובעז ליכא ריבוי במזבח, וריה"ג יליף מיתורא דבכור. 3. אין לפדות פטרי סוסים וגמלים, לריה"ג שנאמר פעמיים פטר חמור, ולחכמים מכלל ופרט שנאמר כל מקנך תזכר כלל שור שה וחמור פרט אין בכלל אלא מה שבפרט.

דף ו

*דומה במקצת לאמו. *היוצא מטמא ומטהור. *שתיית חלב.

עז שילדה מין רחל חייבת בבכורה אם יש בה מקצת סימנין, ובעי מה דין חמור בפרה דתרוייהו שייכי בבכורה, סוס בחמור דתרוייהו מין טמא, וסוס בפרה האם סימנים מילתא. ומייתי 1. בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה חייבת, שמעינן רק מין חמור במעי פרה. 2. חמור שילדה מין סוס פטורה ואם יש בו מקצת סימנין חייבת, דחי דזה קאי על חמור בפרה, וסוס בחמור איצטריך לאשמועינן דפטור כיון דתרוייהו אין להם קרנים ופרסותיהם קלוטות אימא הוי חמור אדום בעלמא וליחייב קמ"ל.

אמרינן במשנה היוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור, והדינים 1. טהור היוצא מן הטמא אסור, שנאמר אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה. 2. טמא הבא מן הטהור, לרבנן שרי שנאמר גמל טמא הוא, ור"ש אוסר שנאמר פעמיים גמל ודריש לרבות הנולד מפרה. 3. ילפינן דחלב בהמה טמאה אסור, לרבנן מיתורא דגמל ולר"ש מאת הגמל וכמאן דדריש אתין. ואיצטריך קרא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב מכיון שההיתר של חלב בהמה טהורה הוא חידוש, ולמ"ד איבריה מתפרקין נימא דזהו אבר מן החי שמותר.

היכן מצאנו שתלב של בהמה טהורה מותר בשתיה 1. מאיסור בשר בחלב, דלמא חלב לחודיה מותר רק בהנאה ולא בשתיה, ואף לר"ש איכא הבדל שלא לוקין על בישולו. 2. מהא דבפסולי המוקדשין הותר בשר ולא חלב, ודחי דלמא דחולין שרי רק בהנאה. 3. ודי חלב עזים ללחמך, דלמא לסחורה. 4. למסקנא ישי שלח עם דוד עשרה חריצי חלב לשר האלף, ואין סחורה במלחמה. 5. מזה שהפסוק משתבח שא"י זבת חלב ודבש. 6. מהפסוק לכו שברו יין וחלב.

דף ז

*אכילת נדמה לר"ש. *אכילת פירשא. *דג טהור בטמא.

רחל שילדה מין עז ודומה לאמה במקצת סימנים, לרבנן חייבת בבכורה ור"ש פוטר דבעי ראשו ורובו, ובעי מה דעת ר"ש בהיתר אכילה. והשמעות 1. אסורה באכילה וחייבת בבכורה רק אם דומה לאמו בראשו ורובו, ליכא ראייה דדלמא אסור אף באכילה וקמ"ל דלבכורה א"צ כולו. 2. אך את זה לא תאכלו אתי להתיר טמא הנולד מטהור, לרבי יהושע דווקא אם עיבורו מן הטהור ולר"א אף עיבורו מן הטמא. ושמעין מרבי יהושע שמתיר באכילה, וההוכחה ל"ק מזה שנקרא טמא ול"ב מזה דבודאי איירי שנתעברה מקלוט בן פרה שהרי טהורה לא מתעברת מטמא, ודחי דלמא ר"י סובר כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא ולא מצריך ראשו ורובו לאכילה. 3. למסקנא מוכיח דר"ש קאמר להדיא שמותר באכילה רק אם דומה ראשו ורובו לאמו, שנאמר גמל שני פעמים.

דיני פירשא של בע"ח טמאים 1. מי רגלים של סוסים, פשיטא דשרי כיון שיוצא כמו שנכנס, או שלא שותים. 2. מי רגלים של חמור בעי כיון דעכירי ודמו לחלב וכן חשוב דמועיל לירקונא, ופשט דאסור כדין היוצא מהטמא. 3. דבש דבורים מותר, והטעם כיון שאינן ממצות מגופן ולפי"ז אף דבש הגזין וצרעין שרי, או מהפסוק אך את זה תאכלו ומרבינן דבש דבורים בלבד שאין לו שם לווי. 4. חלי דיחמורתא שרי דזהו זרע של אייל. 5. שליא שהחמור מונח בה מותר דהוי פירשא בעלמא, ואצל אדם להו"א שדינן בתר האם ולכן טהור רק אם אמו חיה אף אם העובר מת, ולמסקנא אפילו אם אמו מתה טהור. דג טמא שראינו שבלע דג טהור ונמצא במעיו מותר באכילה, ולא חיישין שהטהור התעכל והטמא השריץ דג טהור 1. שנמצא דרך בית הריעי. 2. או בית הבליעה. 3. נמצא שלם. 4. היות ורוב דגים משריצים כמו מינן שרי אף אם לא ראינוהו שבלע.

דף ט

*לידה ותשמיש בבע"ח. *עיבור בבע"ח ואילנות. *סבי דבי אתונא.

לידה ותשמיש בבע"ח 1. דג טמא משריץ וטהור מטיל ביצים. 2. כל המוליד מניק בדדים, והמטיל ביצים מלקט פירורים לבניו, מלבד עטלף שמניק. 3. דולפנין פרים ורבים מבני"א. 4. מי שזכרותו מבחוץ מוליד ומבפנים מטיל ביצים, ולהו"א הולכים בתר ביצים. 5. זמן הלידה הוא לפי זמן התשמיש, ונפ"מ שאם בדק בקינה של תרנגולין מערב יו"ט ולא מצא ביצה ולמחרת השכים ומצא ביצה שריא, דתלינן להו"א שלא בדק יפה ולמסקנא שמאתמול יצתה רובה וחזרה. 6. תשמישו ועיבורו שוה יולדים ומניקים זה מזה. 7. הכל משמשים פנים כנגד עורף, חוץ מאדם דג ונחש ששכינה דיברה עמהם, וגמל שהוא אחר כנגד אחר.

זמן העיבור בבע"ח וכנגדם באילנות 1. תרנגולות כ"א יום, וכנגדה באילן לוז. 2. כלב לחמשים, תאינה. 3. חתול נ"ב, תות. 4. חזיר ששים, תפוח. 5. שועל ושרצים ששה חדשים, תבואה. 6. בהמה דקה טהורה חמשה, גפן. 7. בהמה גסה טמאה י"ב חדש, דקל. 8. גסה טהורה תשעה, זית. 9. זאב ארי דוב נמר ברדלס פיל קוף קיפוף לשלש שנים, בנות שוח. 10. אפעה לשבעים שנה, חרוב משעת נטיעתו עד שמוציא פירות. 11. נחש שבע שנים, ופליגי אי אין לו חבר או מוכססין, דכמו שחמור התקלל מחתול פי שבעה כך הוא נתקלל פי שבע מבהמה, ואין למעט מכיון דשדינן קללה עליה.

סוגית רבי יהושע בן חנניא וסבי דבי אתונא 1. אמר לקיסר שנחש מוליד לשבע שנים, והם הרביעו על מעוברת ולכן ילדה לשלש שנים, וא"ל שיביאם אם הוא יותר חכם מהם, ובקש שיכינו לו ספינה עם ששים חדרים ובכל חדר ששים כסאות. 2. מציאת מקומם, קנה מהטבח את ראשו וא"ל שיראה את פתחם ע"י הנחת משאוי. 3. היו אורבים מבפנים ומבחוץ, והפך את סנדליו וכך הרגו את האורבים. 4. הצעירים למעלה והזקנים למטה ואמר שלמא לכו, והתנה שאם ינצח יאכלו אצלו בספינה. 5. מי שבקש אשה ולא הביאו לו מדוע מחפש מיוחסת יותר, והראה להם ע"י יתד שנכנס לקיר גבוה דמיתרמי בת מזלו. 6. מי שהלוח וטרף מדוע מלוה שוב, וא"ל כמו אדם שחותר חבילות עד שימצא מי שיעזור לו. 7. מילי דבידאי, פרדה שילדה והיה תלוי בצואר הולד שטר שחייבים לה כסף. 8. מלח שמסריח במה מולחים אותו, בשליית פרדה. 9. בנה בית באויר ע"י שם. 10. אמצע העולם, זקף את אצבעו ואמר שימדדו. 11. הבאת באר מהשדה לעיר, ע"י חבלים מסובין. 12. תפירת ריחים שנשברו, ע"י שישזרו ממנה חוטים. 13. קצירת ערוגת סקינים, בקרן חמור. 14. שתי ביצים מתרנגולת שחורה ולבנה, הביא שתי גבינות. 15. אפרוח שמת בקליפתו, נשמתו יוצאת מהיכן שנכנסה. 16. כלי שלא שווה את הפסדו, סתירת כותל כדי להכניס מחצלת. 17. הביאם לספינה ונטל עמו עפר מארצם וכך העיזו פניהם בפני המלך, והביא מים מבי בליעי וא"ל שימלאו וילכו, עד שנשמט שכמם והלכו לאבדון.

דף ט

*ספק בכורה. *הנאה בפטר חמור.

הדינים בספק בכורה 1. חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן, לרבי ירמיה אתיא דלא כריה"ג שסובר אפשר לצמצם ושניהם לכהן, ולאבבי זהו דווקא בשה משום שנאמר הזכרים לה' ודחינן דחמור ילפא מינה. 2. במקרה של ספק כגון שילדה זכר ונקיבה או שנים יחד, לר"י מפריש טלה לעצמו דקסבר פטר חמור אסור בהנאה ור"ש מתיר. פטר חמור לר"י אסור בהנאה ולר"ש מותר, ופלוגתייהו 1. לעולא דעת ר"י כיון שהתורה הקפידה שיפדה בשה אפילו ששוה פחות ממנו ואם קידש בזה מקודשת כיון שמרויחה בכך שפודה בשה, ולר"ש אין דבר שפדיונו מותר והוא אסור דגבי שביעית אף פדיונה אסור. 2. הפסוק לא תעבוד בבכור שורך ממעטינן בכור אדם, ולא תגוז בכור צאנך לר"י להתיר גיזת שותפות עם גוי ולר"ש דאינו קדוש כלל אתי להתיר פטר חמור בהנאה.

שאלות לחזרה ושינון

א. המקרים בחלק הגוי בפטר חמור, והצריכותא (5)

דף ב

- ב. השמועות בדעת ר"י במכירת עובר לגוי (2)
ג. הצדדים אם קנסו במכר לגוי בהמה לעובריה, והשמועות (3)

אדף ג

- א. גובה הקנס במכר לגוי, ומ"ט (3)
ב. החלק של הגוי שפוטר מבכורה, והשמועות (4)
ג. דברי רבי יוחנן, ומדוע נצרך להשמיענו שנדמה הוא מום (3)

אדף ד

- א. טעם פטור הכהנים מבכורה והמח', והקושיות על הפדיון בדור המדבר (8)
ב. המח' בקדשו בכורות במדבר, ובמה נחלקו, והשמועות (5)

אדף ה

- א. שאלות קונטרס השר, ומנין שהמנה של קדש כפול (3)
ב. שאלות רבי חנינא את ר"א (3)
ג. מחלוקת רבנן וריה"ג בדרשות הפסוקים בבכור (3)

אדף ו

- א. הספיקות בחיוב בכור כשדומה לאמו במקצת, והראיות (2)
ב. דיני היוצא מטמא ומטהור (3)
ג. מנין שחלב של בהמה טהורה מותר בשתיה (6)

אדף ז

- א. המח' בדומה לאמו במקצת, ומה דעת ר"ש באכילה (3)
ב. דיני פרישא של בע"ח טמאים (5)
ג. דג טהור שנמצא במעי דג טמא, מדוע אין חוששים שהשריצו (4)

אדף ח

- א. לידה ותשמיש בבע"ח (ד)
ב. זמן העיבור בבע"ח וכנגדן באילנות (11)
ג. רבי יהושע בן חנניא וסבי דבי אתונא (17)

אדף ט

- א. הדינים בספק בכורה (2)
ב. המח' בהנאה בפטר חמור, ובמאי פליגי (2)

הושלמה סדרת "דרך ישרה" על כל הש"ס! יצאו לאור בס"ד מסכתות:

מכות שבועות	יבמות	ברכות עם מחודדין בפ"ך.
עבודה זרה הוריות	כתובות	שבת מהדורה חדשה.
מחודדין בפ"ך	נדרים	עירובין
זבחים	נזיר סוטה	פסחים
מנחות	גיטין	שקלים ר"ה
חולין	קידושין עם תורתך שעשועי,	יומא
עם הקדמות ומושגים	סימני הדף, ותוספתא	סוכה
בכורות	בבא קמא	ביצה תענית
ערכין-תמורה	בבא מציעא	מגילה-פורים עם מדרש,
כריתות-מעילה	בבא בתרא א-ב	תוספתא, ותמצית מחור יין לרמ"א
נדה	סנהדרין א-ב עם "יש סדר	מו"ק חגיגה
	לגמרא" ותמצית כל המסכתא.	

ניתן להשיג: בטל' 054-8479220, ת.ד. 5053 בני ברק, yesodot100@gmail.com מחיר: 5 ₪.

חיבורים נוספים מבית "דרך ישרה":

נשיח בחוקין 1270 מצוות לפי כל השיטות של מוני תרי"ג המצוות.	שירת ישראל - סוגיות מסכת ב"ק.	באהבת תשגה תמיד - שיחות באהבת תורה ודרכי זכירתה מהגאון רבי בונים שרייבר שליט"א.
בחקותין אשתעשע - על תרי"ג מצוות, לשיטת בה"ג ואזהרות ר"ש אבן גבירול.	קיצור חודים מנוקד ומסודר.	איזוהי דון ישרה - כיצד ללמוד לשנן ולזכור, עם הכנה למסכת מכות.
עתים לתורה - לוחות ללימוד יומי לכל יהודי, עם הרב מרדכי גנוט שליט"א.	קיצור אלשין רות	הקדמות ומושגים - סדר קדשים, ובקרוב בס"ד על סדרי זרעים וטהרות.
	קיצור אלשין אסתר	
	קיצור אלשין איכה	
	בקרוב בס"ד על שה"ש וקהלת.	

ניתן להצטרף לקהל הקוראים,

ולקבל את העלון במייל
לפרטים תגובות והערות:

yesodot100@gmail.com

~342~

המערכת